

САДИБИ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ЯК ОБ'ЄКТИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Левицький О.І.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Розглянута зайнятість населення в садибах сільського зеленого туризму Івано-Франківської області. Проведений аналіз розміщення садиб сільського зеленого туризму по адміністративним районам і міським радам. Проаналізований основний спектр міжнародних проєктів, які впроваджуються в області для залучення населення до зайнятості в такому виді туристичної діяльності.

Ключові слова: садиба сільського зеленого туризму, сільський зелений туризм, зайнятість населення, туристична інфраструктура, соціально-економічний розвиток.

Вступ. Протягом багатьох років в Україні вже сформоване розуміння поняття сільського зеленого туризму як специфічної форми відпочинку в сільській місцевості, водночас, із широкими можливостями використання природного, соціально-економічного та історико-культурного потенціалу території. Основну роль в організації відпочинку в садибі відіграє обслуговуючий персонал, який забезпечує гостей помешканням, харчуванням, знайомить з особливостями місцевих народних звичаїв, промислами, пам'ятками культурної спадщини сільської місцевості.

Сільський зелений туризм в Івано-Франківській області став невід'ємною складовою сучасного комплексного соціально-економічного розвитку сільської місцевості. Особливо актуальним є сьогоденний розвиток сільських зелених садиб. Передусім вплив сільського зеленого туризму на поліпшення умов і якості життя сільських жителів полягає в тому, що він сприяє розширенню сфери зайнятості сільського населення.

Попередній досвід. Підступив до проблеми зайнятості населення наразі знаходимо багато, однак, впроваджується мало конкретних дій по вирішенню цього питання, хоча зайнятість і безробіття жителів повинно займати першочергове місце в економічній політиці нашої держави. Серед українських учених, що досліджують вказану проблематику, креативними ідеями виділяється А. Гальчинський (2005); В. Іванкевич, А. Колота, Г. Куліков, Ю. Маршавін, (2011); Г. Осовий, С. Українець, А. Чухно (2010) та ін. У публікаціях С. Бандури (2009); Л. Волохової, О. Євсєнко, М. Небави, О. Кременя, (2005); Я. Никифорака (2007) розкривається зміст соціально-економічних напрямів регіональної зайнятості населення. Розвиток туристичної діяльності уможливорює пізнання культурної спадщини і, таким чином, є способом введення її до суспільного обігу.

У географічній літературі існує значимий доробок з питань зайнятості населення в діяльності туристичних садиб, проведення екскурсійної діяльності, облаштування об'єктів туристичної

інфраструктури області (П. Горішевський, М. Головагий, (2003), М. Євчук, В. Кімакович, М. Ковалів (2006), Н. Гасюк (2006), Р. Красій, О. Лаврук, М. Мартинюк, В. Предекерко, К. Рубановський, В. Сохан (2006)). Тому основною метою даної публікації є вивчення функціонування садиб сільського зеленого туризму й зайнятості населення Івано-Франківської області в такому виді туристичної діяльності місцевого населення. Відповідно до мети нами окреслені такі завдання публікації: розгляд зайнятості населення в садибах сільського зеленого туризму, аналіз розміщення садиб сільського зеленого туризму на території Івано-Франківської області, з'ясування чинників, що сприяють працевлаштуванню і розширенню зайнятості жителів, перспективи збільшення садиб сільського зеленого туризму в області.

Виклад основного матеріалу. Івано-Франківська область входить у трійку лідерів туристичної індустрії України. Розвиток рекреаційної сфери на початку ХХІ століття сприяв створенню потужної індустрії гостинності – сукупності готельно-ресторанних комплексів, налагодження транспортних шляхів сполучення, об'єктів громадського харчування, закладів відпочинку та розваг. Необхідність відновлення фізичних і духовних сил людини сприяє активному зростанню поїздок з метою відпочинку [8]. Розвиток садиб сільського зеленого туризму є досить перспективним напрямом для збільшення залучення іноземних туристів в Івано-Франківській області.

Беручи до уваги те, що 57,9 % населення області проживає в сільській місцевості, для регіону важливий розвиток сільського зеленого туризму. Сільський зелений туризм набув популярності майже в усіх районах області. Садиби сільського зеленого туризму мають соціально-економічне значення для Івано-Франківської області, вони є вагомим джерелом доходів населення. В області особливого значення набувають садиби сільського зеленого туризму в гірських та передгірських районах.

Серед визначальних чинників забезпечення економічної ефективності садиб сільського зеленого туризму є підготовлений і досвідчений персонал. На відміну від звичайних готелів, що утримують численний персонал за штатною спеціалізацією, туристичною садибою може цілком управляти персонал від 1-го до 3-х осіб залежно від кількості місць та інтенсивності прибуття туристів [2]. Зайнятість у садибі сільського зеленого туризму можлива в тому випадку, коли наявні вільні трудові ресурси, які можна залучати до надання туристичних послуг. У 2011 р. в садибах сільського зеленого туризму було зайнято більше 5,4 тис. осіб. Життєвою школою ведення садиб доведено, що практично весь час потрібно бути в розпорядженні гостей для надання їм різноманітної інформації, проведення зустрічей, консультаційних порад щодо туристичних маршрутів тощо.

Власник туристичної садиби своїм вмінням, досвідом роботи впливає на розвиток, організацію трудової діяльності підлеглих працівників [7], які можуть бути зайнятими у розробці туристичних маршрутів, облаштуванні й експлуатації стоянок для туристів, працювати екскурсводами, надавати транспортні послуги відпочиваючим, проводити мисливську діяльність, надавати послуги з прокату туристичного спорядження та рибацького інвентарю, облаштування, виконувати кулінарні послуги для туристів, готувати культурні програми, займатися народними промислами (виготовлення сувенірів), вирощувати екологічно чисті продукти харчування у власному господарстві, залучати туристів до участі у сільськогосподарських роботах, зокрема на пасіці чи косовиці та ін. [3].

В Івано-Франківській області вже давно існує велика мережа туристичних садиб. За останніми даними у сфері сільського зеленого туризму працюють понад 750 сімей з різним ступенем якості в обслуговуванні рекреантів. З року в рік кількість приватних садиб, що приймають туристів, зростає. Найбільшого розвитку садиби сільського зеленого туризму набули на території Яремчанської міської ради (м. Яремче, с. Паляниця, с. Татарів, с. Микуличин, смт. Ворохта та с. Яблуниця), де зосереджено понад 500 садиб (майже 67 % від усієї кількості в області), а також у Верховинському, Городенківському, Коломийському, Косівському та Надвірнянському районах (табл.). Найбільшого розвитку садиби сільського зеленого туризму набули в гірській місцевості, що пов'язано зі знаходженням там усіх природних умов для відпочинку населення та заняттям різними видами туризму.

У 2002 р. в області у рамках пілотного проекту Асоціації економічного розвитку Івано-Фран-

ківської області, Івано-Франківської обласної організації Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму України та Ради з туризму Карпатського регіону «Створення життєздатного інституційного середовища для відкриття нових перспектив сталого розвитку сільських громад м. Яремче через розвиток туристичної індустрії» започаткована розробка та впровадження процедури категоризації садиб сільського зеленого туризму (передбачають поділ їх на чотири рівні (базовий, перший, другий і третій)), головною метою якої є підвищення та дотримання якості послуг розміщення, обслуговування відпочиваючих і забезпечення мінімального негативного впливу на навколишнє природне середовище [1]. За період з 2006 по 2012 роки 264 садиби вже пройшли процедуру добровільної категоризації якості послуг, розміщення та встановлення знаків якості у Верховинському, Долинському, Коломийському, Косівському, Надвірнянському, Рожнятівському районах, Болехівській та Яремчанській міських радах. Кожна з туристичних садиб за своєю суттю унікальна, з різним комплексом природних і соціально-економічних умов. Так, туристична садиба «Княжий град» у 2010 р. стала переможцем всеукраїнського конкурсу «Українська гостинна садиба – 2010» [4], що підтверджує високий рівень організованості населення області в цьому виді туристичної діяльності.

У стимулюванні розвитку сільського туризму важлива роль відводиться місцевій владі, підприємцям, місцевому населенню [6]. На основі налагодження взаємовигідної співпраці між ними створюються сприятливі умови для ефективного використання ресурсного потенціалу місцевості (природного, інфраструктурного, фінансового, людського) та інновацій. Спільна діяльність і координація зусиль, спрямованих на формування та реалізацію місцевого туристичного продукту, здатна забезпечити додаткові обсяги продажу; додаткові доходи; додаткові робочі місця; здійснювати непрямий вплив на сферу виробництва. Такий взаємозв'язок не лише поліпшує економічний стан територіальної громади, а й виконує важливу соціальну функцію – об'єднує людей, сприяє консолідації [3].

Прикладом такої співпраці є впровадження міжнародних проектів у сфері зайнятості населення в садибах сільського зеленого туризму Івано-Франківської області [5], а саме: у лютому 2011 р. завершився проект «Зелене кільце Карпат» Івано-Франківської обласної організації Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні за підтримки відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні, з метою залучення

Таблиця

Мережа садиб сільського зеленого туризму Івано-Франківської області у 2011 році (одиниць)

Область	Кількість садиб	У % до загальної кількості садиб
Івано-Франківська область	752	100
Болехівська м/р	-	-
Яремчанська м/р	503	66,9
Райони		
Богородчанський	-	-
Верховинський	71	9,4
Галицький	-	-
Городенківський	19	2,5
Долинський	5	0,7
Калуський	-	-
Коломийський	39	5,2
Косівський	97	12,9
Надвірнянський	8	1,1
Рогатинський	-	-
Рожнятівський	6	0,8
Снятинський	4	0,5
Тисменицький	-	-
Тлумацький	-	-

туристів до сільського зеленого туризму та вдосконалення навичок роботи обслуговуючого персоналу садиб сільського зеленого туризму області; розпочато проект «Гармонізація розвитку туризму в сільській місцевості Карпатського регіону» Асоціації економічного розвитку Івано-Франківщини в партнерстві з головним управлінням і Центром розвитку малого та середнього бізнесу Марамурського повіту (Румунія) в рамках Програми прикордонного співробітництва ЄСП Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2007 – 2013 рр., мета якого – надання підтримки в соціально-економічному розвитку сільських садиб Карпатського Єврорегіону на основі здійснення ефективної і дієвої місцевої політики зайнятості населення та активного розвитку й просування туризму у прикордонних регіонах України та Румунії, вивчення думки власників приватних садиб та туристів щодо оцінки якості надання туристичних послуг у сільській місцевості області та шляхів їх поліпшення; у 2011 р. впроваджується проект «Почни свій бізнес на селі. Позааграрна підприємницька діяльність задля добробуту українських селян» Асоціації «Центр європейської співпраці» (Республіка Польща) у рамках програми Міністерства закордонних справ Республіки Польща «Допомога для розвитку 2011» – Україна, головною метою проекту: методи залучення населення до зайнятості в садибах сільського зеленого туризму, модернізація туристичної інфраструктури сільського зеленого туризму, садиб та пристосування їх до європейських стандартів у сфері позааграрної господарської діяльності.

Висновки. Розвиток і подальше створення туристичних садиб на території Івано-Франківської області є однією з передумов забезпечення зайнятості населення.

Стихійність розвитку надання туристичних послуг у сільських садибах та виведення їх з тіні можливе лише за умови існування сприятливого інституційного середовища та ефективних механізмів підтримки. Зростання ринку туристичних послуг, підтвержене оцінками спеціалістів, вимагає швидкого реагування та формування необхідної пропозиції з боку сільських домогосподарств та громад. Вихідна ініціатива має бути підтримана на всіх рівнях – на державному та регіональному (запровадження політики стимулювання попиту українського населення на туристичні послуги в сільській місцевості на основі широкої рекламної кампанії та пропаганди підтримки традиційного українського села; формування нормативно-правової бази діяльності та розробку механізму підтримки туристичних садиб в межах програм сільського розвитку; розробку методичних матеріалів для тренінгових програм проведення потенційних надавачів туристичних послуг сільського туризму; створення міжвідомчого центру моніторингу сільського туризму, формування баз даних надавачів послуг сільського туризму на пільгових умовах; просвітницька робота серед населення щодо особливостей організації туристичної діяльності на селі, проведення тренінгів).

Чималий вплив туристичні садиби справляють на відродження, збереження місцевих народних

звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини. Приїжджаючи і проявляючи цікавість до цих надбань народної культури, нерідко саме жителі міст, що відпочивають в сільській місцевості, і розкривають місцевим жителям справжню цінність культурних пам'яток, а це, у свою чергу, сприяє їх збереженню.

Список літератури

1. Горішевський П.А. Досвід Івано-Франківської області у розробці та впровадженні категоризації садіб сільського зеленого туризму / П.А. Горішевський // Туризм сільський зелений. – Київ, 2007. – № 4. – С. 2–22.
2. Горішевський П. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності / П. Горішевський, В. Васильєв, Ю. Зінько. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2003. – 148 с.
3. Киричук С.В. Подолання інституційних перешкод розвитку сільського туризму / С.В. Киричук, М.М. Лук'янова // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 163. – С. 46–53.
4. «Княжий град» садиба сільського зеленого туризму – переможець конкурсу «Українська гостинна садиба – 2010» // Туризм сільський зелений. – Київ, 2011. – № 1. – С. 28–29.
5. Кудла Н.Є. Місце соціальних аспектів агротуризму у розвитку Карпатського регіону / Н.Є. Кудла, Н.В. Липчук // Туризм сільський зелений. – Київ, 2007. – № 4. – С. 24–26.
6. Мазур Ф.Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії (на прикладі Карпатського регіону) : навчальний посібник / Ф.Ф. Мазур. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 96 с.
7. Практичні рекомендації експерта з питань діяльності індивідуальних засобів розміщення (туристичних садіб) : практичний посібник / за ред. Н. Гасюк та М. Ковалів. – Івано-Франківськ : АЕРІФ, 2006. – 136 с.
8. Рутинський М.Й. Сільський туризм : навчальний посібник / М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько. – К. : Знання, 2006. – 271 с.

Левицкий О. Усадьбы сельского зеленого туризма как объекты занятости населения Ивано-Франковской области. Рассмотрена занятость населения в усадьбах сельского зеленого туризма Ивано-Франковской области. Осуществлен анализ размещения усадеб сельского зеленого туризма по административным районам и городским советам. Проанализирован основной спектр международных проектов, которые внедряются в области для привлечения населения к занятости в таком виде туристической деятельности.

Ключевые слова: усадьба сельского зеленого туризма, сельский зеленый туризм, занятость населения, туристическая инфраструктура, социально-экономическое развитие.

Levytsky O. Estates of rural green tourism as an object of in employment Ivano-Frankivsk region. In the study considered the role and impact of tourism estates rural green tourism on the employment in the Ivano-Frankivsk region. Analyzes placing estates rural tourism in administrative districts and municipalities, analyzed the basic range of international projects that are implemented in order to attract people to employment in this type of tourism.

Key words: rural green tourism estate, rural green tourism, employment, tourist infrastructure, socio-economic development.